

Groeidocument

Mantelzorgondersteuning en respijtzorg in Lingewaard

juli 2021

Inhoud:

1.	Aanleiding	2
2.	Definities en afbakening	2
3.	Lingewaardse ambitie	3
4.	Wat is er al?	4
5.	Wat zijn de uitdagingen?	5
6.	Wat gaan we doen?	6
7.	Wat mag het kosten?	7
8.	Actielijst Mantelzorgondersteuning Lingewaard	8

1. Aanleiding

Een grote groep inwoners in Lingewaard geeft hulp aan of zorgt voor een naaste. Deze inwoners worden mantelzorgverleners genoemd, al zullen velen van hen zichzelf niet in deze term herkennen. Zorgen voor iemand die je liefhebt wordt vaak gezien als vanzelfsprekend, een taak waar je niet voor kiest maar gewoon doet. De komende jaren worden mensen ouder en zal het beroep op partners, vrienden, familie en burens alleen maar gaan toenemen.

Het ondersteunen van onze mantelzorgverleners is belangrijk

Allereerst zetten we daarmee in op het voorkomen van stress, mentale en fysieke vermoeidheid als gevolg van het zorgen voor een naaste. Mantelzorgverleners doen dit uit liefde en willen dit vaak zo goed en lang mogelijk vol kunnen houden. Ook weten we dat bovenstaande bij overbelasting tot schrijnende situaties kan leiden zoals eenzaamheid, depressie of ouderenmishandeling. Mantelzorgondersteuning is dus niet alleen een investering op de korte termijn, maar werkt ook preventief tegen problemen die op een later moment kunnen ontstaan.

De gemeente heeft een verantwoordelijkheid in mantelzorgondersteuning

Dit is vastgelegd in de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) 2015, en gaat specifiek over de ondersteuning van mantelzorgverleners van inwoners zonder een Wlz-indicatie. Mensen dienen langer zelfstandig te blijven wonen en gebruik te maken van hun eigen sociale netwerk. De gemeente heeft hier de taak om mantelzorgverleners te ondersteunen met als doel overbelasting te voorkomen en te bestrijden én mantelzorgverleners de waardering te geven die ze verdienen. Een belangrijke vorm van ondersteuning kan zijn het bieden van respijtzorg.

In 2017 vonden er interactieve sessies met inwoners plaats over mantelzorg

Hieruit kwamen maatregelen naar voren, die inwoners belangrijk vinden. Deze maatregelen komen terug in het mantelzorgbeleid uit 2017:

- Gepersonaliseerde en actieve benadering mantelzorgverlener;
- Iedere mantelzorgverlener een casemanager;
- Mantelzorg als onderdeel van het keukentafelgesprek en van begeleiding van professionals;
- Ontlasten van de mantelzorgverlener;
- Luisterend oor.

Een groot deel van deze maatregelen zijn al verwerkt in het huidige beleid. De mantelzorgconsulent zorgt voor een persoonlijke en actieve benadering, tijdens het keukentafelgesprek kijkt de Wmo consulent ook naar de situatie van de mantelzorgverlener en Lingewaard heeft 4 casemanagers dementie. Momenteel zijn we bezig om de rol van deze casemanagers te versterken om ondersteuning voor mantelzorgverleners zo gemakkelijk mogelijk te maken.

In dit groeidocument nemen we de input uit 2017 ook mee voor vervolgstappen in dit groeidocument.

2. Definities en afbakening

2.1 Definities

Mantelzorg

Langdurige zorg die niet in het kader van een hulpverlenend beroep wordt geboden aan een hulpbehoevende door personen uit diens directe omgeving, waarbij zorgverlening rechtstreeks voortvloeit uit de sociale relatie en de gebruikelijke zorg van huisgenoten voor elkaar overstijgt.

Er is sprake van een langdurige zorgsituatie. Onder langdurig wordt verstaan tenminste 8 uur in de week gedurende minimaal 1 jaar.¹

¹ wmo.schulinck.nl

Mantelzorgverlener	Persoon die zorg/hulp geeft aan een naaste. Hierbij gaat het om mantelzorgverleners van cliënten in de gemeente. Artikel 1.1.1 van de wet definieert een cliënt als een persoon die gebruik maakt van een algemene voorziening, maatwerkvoorziening of pgb, of door of namens wie een melding is gedaan. Het gaat dus ook om mantelzorgverleners van cliënten die een hulpvraag hebben aangemeld, ook al is daar geen voorziening op basis van deze wet uitgekomen. Voorts is de woonplaats van de cliënt bepalend, zodat het dus ook mantelzorgverleners kan betreffen die in andere gemeenten wonen. ²
Mantelzorgontvanger	De persoon die de zorg/hulp ontvangt en woont in de gemeente.
Respijtzorg Lingewaard	Respijtzorg Lingewaard is al het beschikbare aanbod (professioneel en vrijwillig) om de taken van een mantelzorgverlener tijdelijk over te nemen. Dit kan zijn voor een dag(deel) of iets langer. Respijtzorg kan geleverd worden aan zowel de ontvanger als de verlener van mantelzorg. Het doel van dit aanbod is het ontlasten van de mantelzorgverlener.

2.2 Afbakening

Respijtzorg is vaak een onduidelijk begrip

Er worden veel verschillende definities gebruikt en daardoor is het soms niet altijd duidelijk welk aanbod er onder dit begrip valt. Daarnaast hebben we te maken met meerdere wettelijke kaders, zoals de Jeugdwet, de Wet maatschappelijke ondersteuning 2015 (Wmo), de Wet langdurige zorg (Wlz) en de Zorgverzekeringswet (Zvw). Al deze wetten brengen verschillende partijen met zich mee die allemaal een verantwoordelijkheid hebben. Daarom is het goed om eerst af te bakenen:

- waar we het over hebben bij respijtzorg;
- wat de verantwoordelijkheid van de gemeente is (en wat ook niet).

Respijtzorg Lingewaard is onze eigen definitie

Omdat er verschillende definities van respijtzorg in omloop zijn kiezen we ervoor om zelf een bruikbare definitie te hanteren. Dit doen we op basis van het aanbod zoals wij dat voor ogen hebben en dat past binnen de beweging naar preventie en de vastgestelde kaders v het komende Beleidsplan Sociaal Domein.

In onze definitie zitten een aantal criteria:

- Het doel is om de mantelzorgverlener te ontlasten;
- Het aanbod neemt (een aantal) taken van de mantelzorgverlener over (dit kan professioneel of vrijwillig);
- Het aanbod is beschikbaar voor een bepaalde periode: een dagdeel of iets langer;
- Centraal staat dat de mantelzorgverlener zich ook daadwerkelijk ontlast voelt.

Deze definitie sluit ook een aantal taken uit

Voor dit onderwerp moeten we duidelijk bepalen wat wel en niet tot de taken van de gemeente hoort. De belangrijkste grens zit tussen de Wmo en de Wlz en Zvw. De zorgverzekeraars en zorgkantoren dragen de verantwoordelijkheid voor de Wlz en Zvw. Dit is afhankelijk van degene die zorg ontvangt. Sommige vormen van respijtzorg worden vergoed door een aanvullende zorgverzekering. Heeft de zorgvrager een Wlz-indicatie? Dan draagt het zorgkantoor de verantwoordelijkheid voor respijtzorg. De taak van de gemeente volgt uit de Jeugdwet en Wmo en betreft nadrukkelijk ook niet-medische zorg.

3. Lingewaardse ambitie

Ambitie:

² Wet maatschappelijke ondersteuning 2015

Mantelzorgverleners in Lingewaard weten waar ze terecht kunnen voor vragen en ondersteuning. We ondersteunen mantelzorgverleners met passend en laagdrempelig aanbod en geven we hen waardering voor hun inzet.

Beoogd resultaat:

Mantelzorgverleners in Lingewaard kunnen de taak van zorgen voor een naaste goed volhouden. Zij voelen zich ontlast en maken gebruik van het aanbod dat bij het past.

Omvang:

Hoewel er een aantal taken horen bij de gemeente die echt binnen de tweedelijnszorg horen (zoals logeerszorg), is dat niet waar de nadruk van ons aanbod ligt. We kiezen ervoor om ons aanbod zo algemeen toegankelijk mogelijk in te vullen. Op die manier verlagen we de drempel om (eerder) hulp te vragen en kunnen zo veel mogelijk mantelzorgverleners het zorgen voor een naaste volhouden.

Relatie tot beleidsplan Sociaal Domein 2021-2024 & Mantelzorgbeleid 2017

In de door de raad vastgestelde kaders van het komende beleidsplan worden acht beloftes genoemd aan de inwoners van Lingewaard.

1. Iedereen hoort erbij
2. Er zijn voldoende mogelijkheden bij je in de buurt om andere mensen te ontmoeten;
3. Wij helpen je jouw goede ideeën uit te werken;
4. Je weet waar je terecht kunt met jouw vragen of problemen;
5. We kijken naar je om;
6. Er is aanvullende hulp en ondersteuning als je dat nodig hebt;
7. Je krijgt de hulp die bij jouw situatie past;
8. Wij houden een vinger aan de pols.

Deze beloftes zijn de kaders voor de mantelzorgondersteuning die we met dit groeidocument willen bieden aan de inwoners van Lingewaard. We nemen de maatregelen uit het mantelzorgbeleid van 2017 als vertrekpunt voor de komende periode. We kijken daarbij naar wat er al is, welke uitdagingen er nog zijn en wat we willen doen.

4. Wat is er al?

In dit overzicht is te zien dat de ondersteuning voor mantelzorgverleners in Lingewaard voor een groot deel al is ingericht. Ons huidige aanbod bevat respijtzorg, maar ook ondersteuning op andere manieren, zoals cursussen en mantelzorgwaardering.

4.1 Wat is er al aan algemene voorzieningen?

Algemene voorzieningen zijn voor iedereen toegankelijk. Er is geen indicatie of verwijzing nodig. De volgende algemene voorzieningen kunnen mantelzorgverleners ondersteunen of tijdelijk verlichten van hun taak:

- **Steunpunt Mantelzorg (SWL)**

Stichting Welzijn Lingewaard heeft een mantelzorgconsulent. Deze denkt mee met mantelzorgverleners die ondersteuning zoeken.

- **Informatie en Lotgenotencontact (SWL)**

Bij de lotgenotencontactgroepen en informatiebijeenkomsten zoals bijv. het Mantelzorgcafé kunnen mantelzorgverleners ervaringen met elkaar delen en krijgen ze informatie rondom mantelzorgthema's en ziektebeelden.

- **Cursusaanbod (SWL)**

Vanuit de vraag van mantelzorgverleners wordt ieder jaar een cursusaanbod samengesteld ter ondersteuning van de mantelzorger. Bijvoorbeeld rondom zelfzorg, dementie, psychische problematiek of een ander ziektebeeld.

- **'Zorg'vrijwilligers (SWL)**

Vrijwilligers die ingezet worden bij de zorgontvanger, zodat de mantelzorger een aantal uren even iets voor zichzelf kan doen.

- **Jonge mantelzorgverleners (SWL)**

Jaarlijkse voorlichtingsdagen op middelbare scholen. Hier wordt met jonge mantelzorgverleners in gesprek gegaan zodat zij zich bewust worden van hun situatie. Het is belangrijk dat zij erkenning krijgen van hun omgeving (school, sport, medescholieren), waardoor zij zich gesteund voelen en beter weten bij wie ze terecht kunnen voor ondersteuning.

- **Waardering (Gemeente en SWL)**

Elk jaar kunnen mantelzorgverleners een waardering krijgen via het mantelzorgcompliment. Ook wordt er tijdens de landelijke dag van de mantelzorg op 10 november een activiteit georganiseerd voor mantelzorgverleners als waardering. Extra publiciteit rondom 10 november en het mantelzorgcompliment zorgt voor bewustwording en het bereiken van nieuwe mantelzorgverleners.

- **Laagdrempelige ontmoetingsactiviteiten**

Ontmoetingsmomenten voor mensen met beginnende dementie (SWL). Op twee locaties in Bommel en Huissen is er wekelijks een algemene ontmoetingsactiviteit voor mensen met beginnende dementie om mantelzorgverleners bij deze zorg in een vroeg stadium te ontlasten. In 2021 start er een pilot voor algemene ontmoetingsactiviteiten voor ouderen. Het doel is om uiteindelijk in alle kernen laagdrempelige ontmoetingsactiviteiten te hebben waar alle ouderen in hun eigen buurt een dagdeel of meer naartoe kunnen.

- **Maaltijdverzorging (Tafeltje Dekje)**

Het verzorgen van koelverse maaltijden aan huis voor inwoners die omwille van hoge leeftijd of door lichamelijke- of psychische- of sociale omstandigheden hier niet zelf voor kunnen zorg dragen.

4.2 Maatwerkvoorzieningen

Een van de maatregelen uit het mantelzorgbeleid van 2017 was: 'Mantelzorg als onderdeel van het keukentafelgesprek'. Het is goed om te realiseren dat dit nu gebeurt, en dat ondersteuning en hulp wordt ingezet wanneer mensen dat nodig hebben. Onze Wmo-consulenten hebben een scala aan producten die kunnen worden ingezet om de mantelzorgverleners te ontlasten. Een aantal van deze producten is te vinden in de Wmo en een aantal in de Jeugdwet. Sommigen daarvan zijn specifiek bedoeld om zorg of ondersteuning over te nemen, anderen kunnen eventueel zo worden ingezet.

Sinds de consulenten in Lingewaard met 'de Nieuwe Route', zijn planbijeenkomsten een belangrijk onderdeel geworden bij een vraag naar complexe hulp of ondersteuning. Samen met de keukentafelgesprekken is dit een moment waar ook naar de behoeftes van de mantelzorgverlener wordt gekeken. Consulenten zetten ondersteuning in als dat nodig is. Respijtzorg kan ingezet worden voor zowel de ontvanger als de verlener van mantelzorg. In beide gevallen zorgt het voor verlichting bij de mantelzorgverlener. Voorbeelden van maatwerkvoorzieningen die worden ingezet om een mantelzorgverlener te ontlasten zijn bijvoorbeeld: pakketten thuisondersteuning of verblijf jeugd.

5. Wat zijn de uitdagingen?

Er bestaat niet één groep mantelzorgverleners

Mantelzorgverleners zijn er in alle soorten en maten. Jong, oud, met verschillende culturele achtergronden en verschillende opleidingsniveaus. Door de aard van de aandoening, de persoonlijke relatie en de context van de mantelzorg is elke situatie uniek. Dat betekent dat de behoeftes van mantelzorgverleners sterk kunnen verschillen.

Te veel mantelzorgverleners ervaren grote druk

Hoewel het huidige aanbod steeds meer voldoet aan de behoeftes van mantelzorgverleners in Lingewaard, blijven er nog steeds een aantal knelpunten bestaan. Dit is onder andere terug te zien in het aantal mantelzorgverleners dat (te) zware druk ervaart. Dit aantal neemt niet af (gemiddeld gezien in Nederland).

De verwachting is zelfs dat deze druk alleen maar groter zal gaan worden in de toekomst, onder andere door vergrijzing³.

Mantelzorgondersteuning moet aantrekkelijk zijn

Naast het huidige Steunpunt Mantelzorg is er in Lingewaard behoefte aan meer laagdrempelig toegankelijke aanbod waarbij zorg wordt overgenomen. Mantelzorgverleners vinden het vaak lastig om aan te geven dat ze hulp nodig hebben of gaan te laat op de rem staan. Maatwerkvoorzieningen zijn daarom vaak een grote stap. Door de nieuwe ontwikkelingen rondom de algemene voorziening dagbesteding in De Minkhof en 't Blauwe Huukske spelen we hier deels op in, maar we willen daar graag meer in doen.

Het is moeilijk om de juiste behoefte in beeld te krijgen

Een deel van de mantelzorgverleners is bekend bij de gemeente, omdat de mantelzorgontvanger een voorziening ontvangt. Maar anderen zijn lastiger in beeld te krijgen. Samen met de verscheidenheid aan typen mantelzorgverleners zorgt dat voor een situatie waarin het lastig is om hun behoeftes in beeld te krijgen.

6. Wat gaan we doen?

We ondersteunen mantelzorgverleners op een manier die ervoor zorgt dat zij hun taken zo goed en lang mogelijk kunnen volhouden. Respijtzorg Lingewaard richt zich op het ondersteunen van mantelzorgverleners, juist op het moment dat de situatie nog niet nijpend is. We hebben beschikking over een aantal maatwerkvoorzieningen als dat nodig is, maar onze focus ligt op een zo breed mogelijk toegankelijk aanbod.

Dit groeidocument gaat over de richting die we als gemeente opgaan en wat we daarvoor gaan doen. Dit betekent dat onderstaande acties nog verdere uitwerking nodig hebben.

In de kern komt de ondersteuning van mantelzorgverleners in Lingewaard samen in de volgende drie onderdelen:

6.1 Versterken Steunpunt Mantelzorg

Mantelzorgverleners kunnen bij het Steunpunt Mantelzorg terecht voor informatie, vragen en ondersteuning.

Het Steunpunt Mantelzorg gaan we versterken door:

- Het steunpunt wordt dé ingang voor alles wat met mantelzorg te maken heeft;
- Alle informatie over mantelzorg en respijtzorg is bij het steunpunt verkrijgbaar;
- De mantelzorgconsulenten van het steunpunt krijgen ook een signalerende rol en kunnen indien nodig snel doorverwijzen naar andere hulp;
- De mantelzorgconsulenten werken samen met de casemanagers dementie en de Wmo-consulenten;
- Het steunpunt gaat extra inzetten op ondersteuning van jonge mantelzorgverleners.
- Bij andere ziektebeelden wordt samen gekeken wat er mogelijk is;
- Het steunpunt wordt versterkt met een mantelzorgmakelaar.
- Het steunpunt gaat door met- en versterkt het huidige aanbod aan de inzet van zorgvrijwilligers, cursussen, informatiebijeenkomsten en lotgenotencontact. Uit ervaring weten we dat dit door mantelzorgverleners wordt gewaardeerd en helpt bij het uitvoeren van hun mantelzorgtaken.

6.2 Respijtzorg Lingewaard

³ Toekomstverkenning mantelzorg aan ouderen (Sociaal en Cultureel Planbureau, 2019)

Door aanbod zo laagdrempelig mogelijk aan te bieden maken we de stap naar ondersteuning zo klein mogelijk. In het rapport van Clemence Ross⁴ stelt zij dat de toegang tot respijtzorg vaak moeilijk is. Door belemmeringen zoveel mogelijk weg te halen ondervinden mantelzorgverleners - maar ook verwijzers - zo min mogelijk last van administratieve procedures of wachtlijsten. Daarmee zeggen we niet dat dit probleem specifiek in Lingewaard aanwezig is, maar voorkomen we dat dit probleem kan ontstaan.

Centraal staat de algemene voorziening dagbesteding

We zijn gestart met het realiseren van een algemene ontmoetingsactiviteiten die in elke kern toegankelijk is voor iedereen. Deze voorziening staat centraal in ons aanbod voor respijtzorg. De algemene ontmoetingsactiviteit biedt mantelzorgverlener de mogelijkheid om een gedeelte van de dag iets anders te kunnen doen. Die adempauze is voor veel mantelzorgverleners essentieel, ook vóór een situatie nijpend wordt. In twee kernen (Bemmel en Doornenburg) zijn we hier al mee van start gegaan maar door COVID ligt het helaas nog stil.

We gaan aan de slag met de pilot strippenkaart respijtzorg

Meerdere malen is er in Lingewaard al gesproken over een mogelijke strippenkaart voor respijtzorg. Het idee: een mantelzorgverlener krijgt ondersteuning in huis en kan zo even iets anders doen. Deze ondersteuning bedraagt een aantal uren voor een bepaalde periode en kan worden ingezet naar behoefte. Deze ondersteuning thuis wordt in het rapport 'aanjager respijtzorg' ook aangedragen als meest passende vorm van respijtzorg. Door het moment van ondersteuning flexibel in te richten, geven we mantelzorgverleners regie over hun eigen ondersteuning.

Logeerszorg voor dringende situaties komt beschikbaar

Door het wegvallen van het product 'kortdurend verblijf Wmo' in de regionale inkoop is er nu geen product dat logeerszorg bevat voor mensen ouder dan achttien jaar. Logeerszorg is een product dat maar enkele keren per jaar voorkomt. Echter, dat neemt niet weg dat dit een optie moet blijven voor situaties waar dit echt nodig is. Daarom regelen we logeerszorg voor degene die dat nodig hebben.

6.3 Mantelzorgwaardering

We geven een soepele invulling aan het mantelzorgcompliment. De afgelopen jaren hebben mantelzorgverleners in Lingewaard een bedrag van € 140,00 ontvangen bij het aanvragen van het mantelzorgcompliment. Hoewel het aantal aanvragen nu al een aantal jaar op rij is gestegen, is deze vorm van waardering erg statisch. Met een andere invulling van het compliment willen we:

- Het hele jaar door de mogelijkheid geven om het compliment aan te vragen
- Meer mantelzorgverleners bereiken
- Het Steunpunt Mantelzorg promoten
- Meer mantelzorgverleners in beeld krijgen
- Tijdelijke druk in september en oktober op KCC en bedrijfsbureau verlagen

7. Wat mag het kosten?

Tijdens de tweede turap van 2021 of bij de begroting voor 2022 wegen we af middelen beschikbaar te stellen voor de acties uit het groeidocument. De kosten zullen betrekking hebben op het versterken van het Steunpunt Mantelzorg en Respijtzorg Lingewaard (pilot strippenkaart respijtzorg en een voorziening logeerszorg)

- De pilot voor algemene dagbesteding wordt via een subsidieregeling aan de initiatieven betaald. Daarom wordt deze niet meegenomen in onderstaande begroting. De subsidie wordt gedurende de pilot uit het maatwerkbudget voor dagbesteding betaald. Als de pilot slaagt zal dit waarschijnlijk structureel uit dit budget betaald worden.
- Een andere inrichting van de mantelzorgwaardering brengt geen andere kosten met zich mee.

⁴ Rapport 'aanjager respijtzorg' (2020).

8. Actielijst Mantelzorgondersteuning Lingewaard

Wat?	Toelichting	Wanneer?	Check!
Steunpunt Mantelzorg			
Samenwerking	Werkafspraken maken tussen casemanagers dementie, steunpunt mantelzorg en consulenten.	Eerste kwartaal 2022	
Ondersteunende activiteiten	Behouden en versterken van o.a. ontmoetingscafés en cursussen in samenwerking met SWL.	Gedurende 2021	
Overzichtelijk aanbod	Alle informatie op één duidelijke plek.	Eerste kwartaal 2022	
Respijtzorg Lingewaard			
Dagbesteding als algemene voorziening	Een laagdrempelige plek waar de mantelzorgontvanger naartoe kan zodat de mantelzorgverlener wat tijd voor zichzelf heeft.	2021	
	Bemmel: de Minkhof	Derde en vierde kwartaal 2021	X
	Doornenburg: 't Blauwe Huukske	Derde en vierde kwartaal 2021	X
	Huissen	Derde en vierde kwartaal 2021	
Pilot Strippenkaart	Ondersteuning van de mantelzorgverlener wanneer dagbesteding niet goed past.	Vierde kwartaal 2022	
Product: logeerszorg	Logeeropvang bij dringende situaties.	Eerste kwartaal 2022	
Aandacht voor de jonge mantelzorgverlener	Onderzoeken behoefte van jonge mantelzorgverleners met SWL en de HAN.	Opdracht uitgezet. resultaten verwacht in derde kwartaal 2021.	

Mantelzorgwaardering

Toegankelijkheid
Mantelzorgcomplimen
t

De aanvraag van het
mantelzorgcompliment zo
makkelijk mogelijk maken.

Derde kwartaal 2021
